

SOSYOLOJİ

Hacettepe Sosyoloji'nin 50. yılı

Esra BURCU SAĞLAM

Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU

Ayça GELGEÇ BAKACAK

Editörler

Ankara

2018

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayınlayıcısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

SOSYOLOJİ

Editörler: Esra BURCU SAĞLAM, Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU, Ayça GELGEÇ BAKACAK

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

Temmuz 2018, Ankara

ISBN: 978-605-9221-83-2

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

http://www.siyasalkitap.com

Baskı:

Tarcan Matbaacılık Yayın. San.

Sertifika No: 25744

İvedik köy mah. İvedik cad. No: 417/ A

Yenimahalle/ANKARA Tel: (0312) 384 34 35

Dağıtım:

Siyasal Yayın Dağıtım

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

http://www.siyasalkitap.com

Bu kitapta yer alan metinlerin tüm sorumluluğu yazarlara aittir.

SOSYOLOJİ

Hacettepe Sosyoloji'nin 50. yılı

Esra BURCU SAĞLAM

Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU

Ayça GELGEÇ BAKACAK

Editörler

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRLER HAKKINDA	17
ÖNSÖZ.....	19
SUNUŞ	21

GİRİŞ

SOSYOLOJİ NEDİR? NEDEN SOSYOLOJİ?.....	25
<i>Esra BURCU SAĞLAM - Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU - Ayça GELGEÇ BAKACAK</i>	

I. B Ö L Ü M

SOSYOLOJİDE TEMEL TEORİLER VE DÜŞÜNÜRLER

Esra BURCU SAĞLAM

1. Sosyolojik Düşüncenin Kökleri: Hatırlatıcı Notlar	41
2. Klasik Sosyoloji Düşünürleri.....	44
2.1. Organizmacılar.....	44
2.1.1. Auguste Comte (1798-1857)	44
2.1.2. Herbert Spencer (1820-1903)	45
2.2. İşlevselciler	48
2.2.1. Emile Durkheim (1858-1917).....	48
2.2.2. Robert King Merton (1910-2003).....	51
2.3. Çatışmacılar	54
2.3.1. Karl Marx (1818-1883).....	55
2.3.2. Vilfredo Pareto (1848-1923).....	58
2.4. Sosyal Davranışçılar	60
2.4.1. Charles Horton Cooley (1864-1929)	60
2.4.2. George Herbert Mead (1863-1931)	62
2.5. Anlamacı Sosyoloji: Max Weber (1864-1920)	64
3. Çağdaş Sosyoloji Düşünürleri (20. Yüzyılın Ortaları ve Sonrası)	67
3.1. Yapısal-İşlevselcilik	67
3.1.1. Talcott Parsons (1902-1979)	67
3.1.2. Neil Smelser (1930-).....	70
3.2. Çatışmacı Yaklaşım (K. Marx Sonrası).....	71
3.2.1. Antonio Gramsci (1891-1937).....	72

3.2.2. Lewis Alfred Coser (1913-2003).....	73
3.3. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım.....	74
3.3.1. Herbert Blumer (1900-1987).....	75
3.3.2. Erving Goffman (1922-1982).....	77
4. Çağdaş Sosyoloji Düşünürleri (20. Yüzyılın Sonları - 21. Yüzyıl).....	79
4.1. Daniel Bell (1919-2011).....	79
4.2. Jürgen Habermas (1929-).....	82
4.3. Anthony Giddens (1938-).....	85
4.4. Michel Foucault (1926-1984).....	90

II. B Ö L Ü M

ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Esra BURCU SAĞLAM

1. Bilimin Gelişmesi: Pozitivizmden Yorumsamacı Paradigmaya	99
2. Paradigmalar ve Sosyal Bilimlerde Yöntem Anlayışı.....	103
3. Bilinmesi Gereken Temel Kavramlar.....	109
4. Araştırma ve Yöntemler: Paradigmalar Arası Karşılaştırmalar.....	111
4.1. Araştırma ve Araştırmacı.....	111
4.2. Nicel Araştırma Yöntemi ve Nitel Araştırma Yöntemi	115
4.2.1. Nicel Araştırma Yöntemi	118
4.2.2. Nitel Araştırma Yöntemi.....	122
4.3. Araştırma Stratejileri	131
4.3.1. Nicel Araştırma Stratejileri	131
4.3.2. Nitel Araştırma Stratejileri.....	132
4.3.3. Karma Yöntem Stratejileri.....	133

III. B Ö L Ü M

BİREY VE TOPLUM

SOSYAL BİREY-SOSYAL GRUP-SOSYAL ETKİLEŞİM

Sevgi ÇOBAN

1. Sosyal Birey	139
2. Sosyal Grup.....	146
3. Sosyal Etkileşim.....	149

SOSYALLEŞME

M. Demet ULUSOY

1. Sosyalleşme Süreci	158
2. Sosyalleşme Süreci Hakkında Temel Sorular	161
3. Temel Sosyalleşme Kuramları	163

3.1. Psikoanalitik Yaklaşım	163
3.2. Sosyal Öğrenme Teorileri	168
3.3. Sosyolojik Yaklaşımlar	174
3.4. Urie Bronfenbrenner: İnsan Gelişiminin Ekolojik Modeli.....	179
4. Sosyalleşme Araçları	180

KİMLİK

Nilüfer ÖZCAN DEMİR

1. Kimlik Nedir?.....	189
2. Kimlik ve Toplumsallaşma.....	193
3. Kimlik Kategorileri.....	195
4. Popüler Kültür ve Kimlik	203
5. Kimlik İnşası.....	205

IV. B Ö L Ü M

SOSYAL KONTROL VE SUÇ OLGUSU

SOSYAL KONTROL

Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU

1. Sosyal Kontrol Kavramı.....	211
2. Sosyal Pratikte Kontrolün Görünümleri.....	213
3. Sosyal Düzen Kavramının Tarihçesi	215
4. Uyum ve Bütünleşme Aracı Olarak Sosyal Kontrol	221
5. Sapmaya Tepki Olarak Sosyal Kontrol Yaklaşımı	223
6. Ceza Adaleti ve Panoptisizm: Sosyal Kontrolden Gözetime.....	226

SUÇ OLGUSU

Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU

1. Suç Türleri ve Suçla İlişkili Değişkenler	232
2. Suç Olgusu ve Mağdurbilim (Viktimoloji).....	234
3. Suça İlişkin Klasik Yaklaşımlar: Klasik ve Pozitif Ekol	235
4. Suçu Açıklayan Bazı Temel Yaklaşımlar	237

V. B Ö L Ü M

KÜLTÜR

KÜLTÜR, KÜLTÜREL ALANA İLİŞKİN KAVRAMLAR VE KÜLTÜREL DEĞİŞME

Cahit GELEKÇİ

1. Kültür Kavramı ve Kültürü Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar	245
2. Kültürel Alana İlişkin Bazı Kavramlar	249

3. Kültürel Aktarım ve Kültürel Etkileşim Süreçleri	252
4. Toplumsal ve Kültürel Değişme.....	256
4.1. Kültürel Değişme Biçimleri.....	258

VI. B Ö L Ü M

SOSYAL KURUMLAR

AİLE

Tuğça POYRAZ TACOĞLU

1. Ailenin Tanımı: Evrensel Bir Aile Tanımı Mümkün mü?.....	266
2. Ailenin İşlevleri.....	267
3. Aile Türleri	268
3.1. Büyüklüğe Göre Aile.....	268
3.2. Otorite İlişkilerine Göre Aile.....	270
3.3. Oturulan Yere Göre Aile.....	270
3.4. Soyun İzlenmesine Göre Aile.....	271
4. Aile Türlerinde Meydana Gelen Değişmeler.....	272
4.1. Tek Ebeveynli Aile.....	272
4.2. Üvey Aile	272
4.3. Birlikte Yaşama	273
4.4. Eşcinsel Aileler.....	274
4.5. Bekâr Kalma	274
5. Evlilik ve Eş Seçimi	275
5.1. Evlilik Türleri	276
6. Aileye İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	279
6.1. İşlevselci Yaklaşım.....	279
6.2. Sistem Yaklaşımı.....	281
6.3. Çatışmacı Yaklaşım	281
6.4. Sosyal Alışveriş Yaklaşımı	283
6.5. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım.....	284
6.6. Feminist Yaklaşım	285
6.7. Aileye İlişkin Yeni Yaklaşımlar	286
7. Ailede Yaşanan Güncel Sorunlar	287

EĞİTİM

Nevin GÜNGÖR ERGAN

1. Eğitimin Anlamı	294
2. Eğitimin İşlevleri	295
2.1. Eğitimin Açık İşlevleri	295
2.2. Eğitimin Gizli İşlevleri	297
3. Farklı Sosyolojik Yaklaşımlarda Eğitim	299
4. Eğitim Kurumunun Diğer Kurumlarla İlişkileri.....	300

4.1. Eğitim-Ekonomi İlişkisi.....	301
4.2. Eğitim-Aile İlişkisi	301
4.3. Eğitim-Siyaset İlişkisi	302
4.4. Eğitim-Din İlişkisi	302
5. Türkiye’de Eğitim	303
5.1. Türk Millî Eğitiminin Genel ve Özel Amaçları.....	303
5.2. Türk Millî Eğitiminde Temel İlkeler.....	304
5.3. Türk Millî Eğitim Sistemi.....	306
5.3.1. Örgün Eğitim	306
5.3.2. Yaygın Eğitim.....	307
6. Eğitimle İlgili Göstergeler.....	308
6.1. Türkiye’de Eğitimle İlgili Göstergeler.....	308
6.2. Türk ve Batı Toplumlarında Eğitimle İlgili Karşılaştırmalı Göstergeler	310
6.2.1. Eğitim Harcamaları	310
6.2.2. Genel Okullaşma Oranları	311
7. Türkiye’de Eğitimle İlgili Problemler Üzerine Bazı Görüş ve Öneriler	313

MEDYA

Aylin GÖRGÜN BARAN

1. İletişimin Tanımı ve İşlevleri.....	321
2. Kitle-Kitle İletişimi Araçları ve Kitle İletişimi Tanımları	322
3. İletişimin Tarihi: Geleneksel Medya-Yeni Medya Ayrımı	324
4. Türkiye’de Medya Alanındaki Gelişmeler.....	325
5. Medya Üzerine Sosyolojik Yaklaşımlar.....	328
5.1. Sembolik/Simgesel Etkileşimci Yaklaşım	328
5.2. İşlevselci Yaklaşım.....	330
5.2.1. M. McLuhan: Küresel Köy	333
5.3. Çatışmacı Yaklaşım	334
5.3.1. A. Gramsci ve L. Althusser: Kültürel Hegemonya ve İdeolojik Aygıtlar	335
5.4. Medyanın Ekonomi Politikası Yaklaşımı	337
5.4.1. N. Chomsky’de Medyanın Rıza Üretimi.....	337
5.4.2. M. Castells: Ağ Toplumu.....	338
5.5. Eleştirel Yaklaşım.....	339
5.5.1. Kültür Endüstrisi	340
5.5.3. J. Baudrillard: Hiper-gerçeklik.....	341
5.6. Medyada Feminist Yaklaşım.....	342
6. Küresel Medya	343

SAĞLIK

Ayça GELGEÇ BAKACAK

1. Sağlık ve Hastalık Kavramlarının Tanımlanması	348
2. Sağlık Sosyolojisinin Ortaya Çıkışı.....	353

3. Farklı Teorik Yaklaşımlar	355
3.1. Yapısal-İşlevselci Yaklaşım (Medikal Model).....	356
3.2. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım.....	358
3.3. Çatışmacı Yaklaşım	361
4. Türkiye’de Sağlık Sisteminin Tarihsel Gelişimi	362

SANAT

M. Demet ULUSOY

1. Sanat Tanımı	367
2. Teorik Yaklaşımlar	373
2.1. İşlevselci Yaklaşım.....	373
2.2. Çatışmacı Yaklaşım	377
2.3. Yorumcu Yaklaşım-Etkileşim Ağları ve Sembolik Etkileşimcilik.....	384

SİYASET

Tuğça POYRAZ TACOĞLU

1. Siyasetin Kavramsallaştırılması.....	391
2. İktidar ve Siyasal İktidar	393
3. Otorite ve Meşruluk	394
4. Devlet ve Sivil Toplum	396
5. Elit Teorisi.....	399
6. Siyasi Partiler ve Siyasi Parti Sistemleri	404
7. Siyasal Kültür ve Siyasal Sosyalleşme	409

VII. B Ö L Ü M

SOSYAL DEĞİŞME-KÜRESELLEŞME

SOSYAL DEĞİŞME

Birsen ŞAHİN KÜTÜK

1. Sosyal Değişme Nedir?.....	415
2. Sosyal Değişmenin Kaynakları ve Hızı	416
3. Sosyal Değişme Teorileri	422
4. Sosyal Değişmeye İlişkin Tezler: Modernleşme-Küreselleşme.....	425
5. Toplumsal Hareketler ve Sosyal Değişme-Medeniyetler Çatışması	428

KÜRESELLEŞME

Cahit GELEKÇİ

1. Küreselleşme ve Küreselleşme Sürecini Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar.....	435
1.1. Küreselcilerin (Aşırı Küreselcilerin) Küreselleşme ve Küreselleşme Sürecine Yönelik Yaklaşımları.....	438

1.2. Gelenekselcilerin (Şüphecilerin) Küreselleşme ve Küreselleşme Sürecine Yönelik Yaklaşımları	441
1.3. Dönüşümcülerin Küreselleşme ve Küreselleşme Sürecine Yönelik Yaklaşımları	443
2. Küreselleşme Sürecinde Kültürel Akışlar ve Kültürel Değişme	447

SOSYAL ÇEVRE VE EKOLOJİ

Nilüfer ÖZCAN DEMİR

1. İnsan Ekolojisi	454
2. Sosyolojik Yaklaşımlar ve Çevre.....	456
3. Günümüzde Çevre ve Ekoloji Hareketleri	459
4. Çevre Politikaları	464
5. Çevre Sorunları-Kültür-Küreselleşme	466

VIII. B Ö L Ü M

SOSYAL EŞİTSİZLİKLER

SOSYAL EŞİTSİZLİK

Canet Tuba SARITAŞ

1. Sosyal Eşitsizlik ve Sosyal Farklılık Kavramları.....	475
2. Sosyal Eşitsizliğin Temel Karakteristikleri.....	476
3. Sosyal Eşitsizliği Sosyolojik Olarak Analiz Etmek.....	477
4. Sosyal Eşitsizliğe Yönelik Temel Teorik Yaklaşımlar	478
4.1. Yapısal-İşlevselci Yaklaşım.....	478
4.2. Çatışmacı Yaklaşım	480
4.3. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım	482
5. Sosyal Eşitsizlik Çalışmalarında Yeni Eğilimler.....	484
5.1. Sosyal Eşitsizlikleri Sosyal Farklılıkların Çeşitliliğinde Görmek	484
5.2. Sosyal Eşitsizlikleri Yaşam Fırsatlarında Görmek.....	486
5.3. Sosyal Eşitsizlikleri Sosyal Dışlanma Olarak Tanımlamak.....	486
6. Bir Sosyal Politika Alanı Olarak Sosyal Eşitsizlikler ve Eşitlik Arayışı.....	487
6.1. Fırsatlarda Eşitlik Yaklaşımı.....	488
6.2. Koşullarda Eşitlik Yaklaşımı	488
6.3. Sonuçlarda Eşitlik Yaklaşımı.....	489
7. Bir Toplumsal Hareket Kaynağı Olarak Sosyal Eşitsizlikler	490

SOSYAL TABAKALAŞMA

Serdar SAĞLAM

1. Sosyal Tabakalaşma Kavramı	495
2. Uygarlık Tarihinin Çeşitli Aşamaları ve Toplum Yapıları: Avcılık Toplayıcılık, Göçebelik, Yerleşik Hayat ve Sanayi Toplumu	495
3. Tarihi Süreç İçerisinde Sosyal Tabakalaşma Tipleri	497
3.1. Kölelik	497
3.2. Kast	498
3.3. Stand (Estate-Zümre) Tipi Tabakalaşma: Zümreler	499
3.4. Sınıf Tipi Tabakalaşma:Sosyal Sınıf Kavramı	500
4. Sosyal Sınıfa İlişkin Teoriler.....	502
5. Sosyal Tabakalaşmanın Boyutları	507
6. Sosyal Tabakalaşma İle İlgili Kavramlar	509
7. Üst-Orta-Alt Sınıflar ve Tabakalaşma Piramidi	516

TOPLUMSAL CİNSİYET

Ayça GELGEÇ BAKACAK

1. Toplumsal Cinsiyet Nedir?	524
2. Toplumsal Cinsiyet Kuramları	526
3. Feminizm Nedir?	527
4. Feminist Kuramlar	529

IRK VE ETNİSİTE

Tuğça POYRAZ TACOĞLU

1. Irk ve Irkçılık: Verili mi İnşa mı?.....	540
2. 'Yeni Irkçılık' Söylemi.....	542
3. Etnisitenin Değişen Anlamları.....	543
4. Etnikliğe İlişkin Kavramlara Kısa Bir Bakış.....	544
5. Çoğunluk ve Azınlık Arasındaki Etkileşim Biçimleri	547
6. Etnisite Kuramları ve Eleştirisi.....	550
6.1. Primordialist Teoriler (İlkçiler).....	552
6.2. Modernist Teoriler.....	554
6.3. Etno-Sembolcü Teori.....	558
6.4. Postmodernitenin Etnisiteye İlişkin Görüşleri	559

ENGELLİLİK

Esra BURCU SAĞLAM

1. Sosyolojik Bakış Açısıyla Engellilik: Engellilik Sosyolojisi	564
---	-----

YAŞLANMA

Aylin GÖRGÜN BARAN

1. Yaşlanmanın Küreselleşmesi ve Türkiye	588
2. Yaşlanma Sosyolojisi	592
3. Yaşlanmaya İlişkin Kavramların Tanımları	595
4. Türkiye’de Yaşlı ve Sosyal Destek Hizmetleri.....	599
5. Yaşlıların Dijital Teknoloji İle İlişkisi ve Geleceği.....	605

IX. B Ö L Ü M

TÜRKİYE’DE SOSYOLOJİ

Nevin GÜNGÖR ERGAN

1. Türkiye’de Sosyolojinin Kuruluşu ve Gelişmesi	619
1.1. 1914-1923: Kuruluş Dönemi	620
1.2. 1923-1938 Dönemi.....	621
1.3. 1938-1950 Dönemi	622
1.4. 1950-1960 Dönemi.....	622
1.5. 1960-1970 Dönemi.....	623
1.6. 1970-1980’li Yıllar	624
1.7. 1990’lı Yıllar	625
1.8. 2000’li Yıllar	625
2. Türkiye’de Sosyoloji Ekolleri ve Başlıca Temsilcilerinin Görüşleri	629
2.1. Kuruluş Dönemi Ekolleri.....	629
2.1.1. Ziya Gökalp ve Sosyoloji/Sosyolojizm Ekolü	629
2.1.2. Prens Sabahaddin ve Sosyal Bilim Ekolü	636
2.1.3. Mehmet İzzet ve İdealist Felsefe	641
2.2. Gelişme Dönemi Sosyoloji Ekolleri	647
2.2.1. İstanbul Edebiyat-Sosyoloji: Özgün/Yerli Sosyoloji Ekolü	647
2.2.1.1. Hilmi Ziya Ülken (1901-1974)	649
2.2.1.2. Baykan Sezer (1939-2002)	653
2.2.1.3. Korkut Tuna (1944-).....	660
2.2.2. İstanbul İktisat-Sosyoloji: Millî İnşacı Ekol	662
2.2.2.1. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu (1901-1974)	663
2.2.2.2. Orhan Türkdoğan (1926-)	670
2.2.2.3. Mustafa Ersen Erkal (1944-)	674
2.2.3. Ankara Ekolü	681
2.2.3.1. Behice Sadık Boran (1910-1987).....	682
2.2.3.2. Niyazi Berkes (1908-1988)	684
2.2.3.3. Mübeccel Belik Kıray (1923-2007)	687
2.2.4. Devam Eden Ekolleşme Süreci	689

SOSYOLOJİ

Hacettepe Sosyoloji'nin 50. yılı

Esra BURCU SAĞLAM

Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU

Ayça GELGEÇ BAKACAK

Editörler

EDİTÖRLER HAKKINDA

Esra BURCU SAĞLAM, Prof. Dr., 1990 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Lisansüstü eğitimini (Yüksek Lisans 1992, Doktora 1997) Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Saha Araştırması Metot ve Teknikleri, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Engellilik Sosyolojisi, Sosyal Problemler, Yaşam Kalitesi ve Memnuniyeti derslerini vermektedir. Engellilik, gençlik, erken evlilik alanında çeşitli araştırmaları bulunmaktadır. Halen Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyeliği yapmaktadır.

Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU, Doç. Dr., 1987 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Lisansüstü eğitimini (Yüksek Lisans 1990, Doktora 1996) Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. Sosyolojiye Giriş, Suç Sosyolojisi, Kadın ve Suç, Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarında Yöntem, Erkeklik Çalışmaları derslerini vermektedir. Suç sosyolojisi, toplumsal cinsiyet ve sosyal kontrol alanlarında çeşitli araştırmaları bulunmaktadır. Halen Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyeliği yapmaktadır

Ayça GELGEÇ BAKACAK, Doç. Dr., 1998 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Lisansüstü eğitimini (Yüksek Lisans 2002, Doktora 2008) Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. Çağdaş Sosyoloji Teorileri, Sağlık Sosyolojisi, Sosyal Politika, Queer Teori ve Queer Çalışmaları, Sapma ve Sosyal Kontrol derslerini vermektedir. Sağlık, toplumsal cinsiyet, sosyal politika alanında çeşitli araştırmaları bulunmaktadır. Halen Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyeliği yapmaktadır.

ÖNSÖZ

Sosyoloji bilimi insan ilişkilerini sistematik yollarla açıklama ve anlama uğraşı içindedir. Bu temel işlevini yerine getirirken kavramsal, kuramsal ve metodolojik yaklaşımları kullanır. Böylece sosyoloji hem kendi kapsamı içinde merak edilen konuların incelenmesine hem de gereksinim duyulan noktada diğer bilim dallarına katkı sağlar.

Sosyoloji bilimi insanı ilgilendiren birçok konunun ve meselenin varlığı ile meşguldür. Bu konular ve meseleler hakkındaki sosyolojik bilgiye tek doğruyu benimsemeyen çok yönlülükle, şüpheli tavrı ve değişimin kaçınılmaz varlığını gözardı etmeden ulaşır. Alana emek veren hemen herkes sosyolojinin bu anlamdaki derinliğinin farkındadır.

Hacettepe Sosyoloji Bölümü, kökleri 1964'e dayanmakla birlikte Üniversitenin kuruluş yılından (1967) itibaren bugüne kadar 50 yıllık bir akademik birikime ve deneyime sahiptir. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü çatısı altında birçok akademisyen neredeyse elli yılı aşkın bir süredir bilimsel çalışmalarla, verilen derslerle, yetiştirilen öğrencilerle, gerçekleştirilen projelerle, sosyal politikaların yapılanmasındaki yol gösterici çalışmalarıyla ulusal ve uluslararası bilimsel gelişime önemli katkı sağlamışlardır. Bölümün kendine özgünlüğünün temsiliyeti içinde en belirgin özelliği sosyoloji biliminin uluslararası gelişimden haberdar olarak ulusal olanla bağını koparmama çabası içinde olmasıdır. Bu noktada Türkiye'de sosyoloji biliminin tarihsel gelişimine ilişkin öğretime önem verilmekte ve bu alanda uzmanlaşanlara rehberlik edilmektedir. Hacettepe Sosyoloji Bölümü'nün bir diğer önemli özelliği de sosyolojinin bazı alt alanlarındaki uzmanlaşmaların neredeyse Türkiye'deki ilk temsilcisi olmasıdır. Örneğin engellilik sosyolojisi alanında yapılan araştırmalar ve verilen dersler Hacettepe Sosyoloji Bölümü'nde başlayan ve giderek yayılan ilk adımlardır. Ayrıca Bölümün Türkiye'deki sosyal konuları ve sorunları dünyadaki akademik gelişmeler ve güncel tartışmalarla ilişkilendirerek gerçekleştirdiği araştırmalarla özellikle lisans ve lisansüstü öğrenci yetiştirme yönündeki işlevleri uzun yıllardan bu yana devam etmektedir. Göç çalışmaları, kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları, gençlik, suç, yaşlanma araştırmaları bu bağlamda önemli örneklerdir. Hacettepe Sosyoloji Bölümü'nün metodolojik duruşu ise hem pozitivist yaklaşımı hem de yorumsamacı yaklaşımı benimser niteliktedir. Bölümde ağırlıklı olarak 1990'ların sonuna kadar uzanan pozitivist tavrındaki nicel araştırmalar, 2000'lerden itibaren yorumsamacı tavrında nitel araştırmalara yerini bırakmaya başlamıştır. Son yıllarda ise araştırmalarda giderek karma metodolojik tavır benimsenmeye başlanmıştır.

Elinizdeki bu eser, sosyolojinin geniş kapsayıcılığı içinde bir sosyolojiye giriş kitabı için vazgeçilmez bazı konuları içermektedir. Şüphesiz sosyolojiyi tüm -ki giderek çeşitlenen- ilgi alanlarıyla okuyucuya bu kitapta sunma iddiası ütopyik gözükmemektedir. Bu kitap sosyolojik açıklamanın kavramsal, kuramsal ve metodolojik çeşitliliğini önemli örnek konular üzerinden sergilemeye çalışarak okuyucuyu sosyoloji ile yakınlaştırmayı amaçlamaktadır.

Belirtilen amaç çerçevesinde bu kitap Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim elemanları tarafından gerek sosyolojiyle tanışmak isteyenler gerekse sosyoloji bilimi içinde uğraş gösterenler için hazırlanmıştır. Kitapta Hacettepe Sosyoloji Bölümü'nde uzun yıllardan bu yana biriken uzmanlaşmanın yansımaları bulmak mümkündür.

Bu bağlamda bu kitabın bölümleri öğrencilerine birikimlerini ve deneyimlerini aktaran ve aktarmaya devam eden Hacettepe sosyologların uzmanlaştığı konularla sınırlandırılmıştır. Buna göre kitabın bir diğer amacı da okuyucuya Hacettepe Sosyoloji Bölümü'nün akademik uğraşını yansıtan bir profil sunmaktır.

Belirtilen amaçlar çerçevesinde bu kitap dokuz bölüm üzerinden kurgulanmıştır. Kitapta sosyolojinin 'ne'liği ve 'sosyolojinin önemi' üzerinden okuyucuya bir 'giriş' sunulmuştur. Bu genel girişten hemen sonra sosyolojinin temel teorileri ve düşünürleri ile araştırma yöntem ve teknikleri hakkında bilgileri içeren birinci ve ikinci bölümler verilmiştir. Üçüncü bölümün genel başlığı sosyolojinin temel iki kavramı olan 'birey' ve 'toplum'dur. Bu ana başlık altında 'sosyal birey, sosyal etkileşim, sosyal grup', 'sosyalleşme' ve 'kimlik' konuları birer alt bölüm olarak yer almıştır. Kitabın dördüncü bölümü 'sosyal düzen, sosyal kontrol ve suç' konularını ve beşinci bölümü de 'kültür' konusunu içermektedir. Altıncı bölüm sosyal kurumlar ana başlığı altında uzmanlığı yansıtan bazı sosyal kurumlardan oluşmaktadır. Bunlar alfabetik sıraya göre aile, eğitim, medya, sağlık, sanat ve siyaset kurumlarıdır. Kitabın 'sosyal değişim ve küreselleşme' konularını içeren yedinci bölümünü takip eden sekizinci bölümde 'sosyal eşitsizlikler' ana başlığı altında, 'sosyal eşitsizlikler ve sosyal farklılıklar', 'sosyal tabakalaşma ve sosyal sınıf', toplumsal cinsiyet', 'ırk ve etnisite', 'engellilik' ve 'yaşlanma' konularına yer verilmiştir. Kitabın son bölümü olan dokuzuncu bölümde ise 'Türkiye'de sosyoloji' başlığı altında Türkiye'de sosyolojinin kuruluşu, gelişmesi, ekolleri ve temsilcileri tarihsel bir bakış açısıyla okuyucuya sunulmuştur.

Bu kitabın yukarıda açıklanmaya çalışılan amaçları ve kurgusuyla vücuda getirilmesi oldukça yoğun bir emek içeren süreç olmuştur. Bu emek öncelikle kitabın değerli yazarlarına aittir. Bu nedenle en büyük teşekkürü yazılarıyla Hacettepe Sosyoloji Bölümü'nün emek trenini okuyucularla buluşturan değerli yazar akademisyenler hak etmektedir. Bu çerçevede Prof. Dr. Nevin Güngör Ergan'a, Prof. Dr. M. Demet Ulusoy'a, Prof. Dr. Aylin Görgün Baran'a, Prof. Dr. Cahit Gelekc'i'ye, Prof. Dr. Serdar Sağlam'a, Doç. Dr. Aslıhan Öğün Boyacıoğlu'na, Doç. Dr. Birsen Şahin Kütük'e, Doç. Dr. Tuğça Poyraz Tacoğlu'na, Doç. Dr. Ayça Gelgeç Bakacak'a, Dr. Öğretim Üyesi Nilüfer Özcan Demir'e, Dr. Öğretim Üyesi Sevgi Çoban'a ve Arş. Gör. Dr. Canet Tuba Sarıtaş'a teşekkür ederim. Ayrıca bu kitabın düşünce aşamasından baskı aşamasına kadar satır satır her safhasında büyük bir titizlikle çalışan ve kitabın ortaya çıkmasında değerli katkı sunan editör arkadaşlarım Doç. Dr. Aslıhan Öğün Boyacıoğlu'na ve Doç. Dr. Ayça Gelgeç Bakacak'a teşekkür ederim. Son olarak da sosyoloji ile kitabımız SOSYOLOJİ üzerinden tanışmak isteyen ya da sosyolojiyi yeniden değerlendirmek isteyen tüm okuyucularımıza teşekkür ederim.

Temmuz 2018/Ankara

Prof. Dr. Esra BURCU SAĞLAM

Hacettepe Üniversitesi
Sosyoloji Bölüm Başkanı

SUNUŞ

Sosyoloji Batı'da Feodalite'nin yıkılış sürecinde bir yandan Fransız Devrimi'nin diğer yandan da kapitalizme yönelişteki Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı önemli değişmelerin ve dönüşümlerin sebep olduğu problemleri çözmek amacıyla kurulmuş bir bilimdir. Batı'da kurulduğundan hemen sonra Türkiye'de de Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş sürecine girmesi üzerine İmparatorluk içerisinde kalan Türklerden yeni bir ulus devlet ve millet oluşturma çabaları ile 1914 yılında, İstanbul Darülfünunu içerisinde, Ziya Gökalp tarafından kurulmuştur. Türkiye'de 100 yıllık tarihini doldurmuş olan sosyoloji bugün 100'e yakın bölümde yer almaktadır.

2017 yılı Hacettepe Üniversitesi'nin kuruluşunun 50. Yılı olarak kutlanmış; bu bağlamda çeşitli sosyal, kültürel etkinlikler düzenlenmiş, eserler yayımlanmıştır. Hacettepe Üniversitesi; Çocuk Sağlığı Enstitüsü ve Hastanesi olarak 1957 yılında Hacettepe'de çalışmaya başlamış, 1958 yılında eğitim, öğretim ve araştırma çalışmalarına ve kamu hizmetine geçmiştir. Bu çekirdek kuruluş 1967 yılında, Tıp, Sağlık Bilimleri, Fen ve Sosyal Bilimler Fakülteleri ile Hacettepe Üniversitesi olarak faaliyete geçmiştir. Günümüzde 14 Fakülte, 14 Enstitü, 2 Yüksekokul, 1 Konservatuvar, 5 Meslek Yüksekokulu, 105 Araştırma ve Uygulama Merkezi ile ve de millî ve evrensel yönleri ile eğitim, bilim, kültür ve sanat alanlarında, Türk eğitim ve bilim tarihinde saygın yerini almıştır.

Hacettepe Sosyoloji Türkiye'de bölüm olarak kurulmuş olan ilk sosyoloji bölümüdür. 1964 yılında kurulmuş, 1965 yılından itibaren de lisans öğretimine başlamıştır. Birkaç dönem Sosyoloji ve İdare Bölümü olarak, Sosyoloji, Ekonomi, İdare, Hukuk gibi farklı alanlarda Batı'da Doktora yapıp Türkiye'ye dönmüş öğretim üyelerinin/görevlilerinin yer aldığı bir bölüm olarak işlemiş; 1978 yılında bölümün isminden İdare çıkarılmış ve Sosyoloji Bölümü olarak faaliyetlerine devam etmiştir. YÖK ile birlikte 1982 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nün ders programı bütün üniversitelerin sosyoloji bölümlerinde uygulanmıştır. Daha sonra zamanın şartlarına göre yapılan yeni düzenlemeler ve değişikliklerle Bölümdeki Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Programları bugünkü yetkin konumuna getirilmiştir.

Günümüzde Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü kendi içerisinde yetişmiş öğretim üyeleri tarafından yönetilmekte ve yürütülmektedir. Bugün Anadolu'nun birçok üniversitesinde Hacettepe Sosyoloji'de yetişmiş öğretim üyeleri ile bölümler kurulmakta ve yürütülmektedir. ÖYP (Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı)'nin ihdasından itibaren Hacettepe Sosyoloji'de çok sayıda ÖYP'li Araştırma Görevlisi yetişmiştir. Yine Hacettepeli Hocalarımız kuruluşundan itibaren Türkiye'de TODAİ, GATA, Kara Harp Okulu, Jandarma Okullar Komutanlığı, Polis Akademisi ve diğer üniversitelerin çeşitli fakülte ve bölümlerinde kendi uzmanlık alanlarında,

çeşitli düzeylerde, çeşitli dersler vererek öğrenci yetiştirmekte ve kurumsal gelişmelere katkıda bulunmaktadırlar.

Sosyoloji sosyal ilişkileri, toplumu ve toplumun içindeki çeşitli sosyallikleri, sosyal grupları, sosyal kurumları, vb. ele alıp inceleyen bir bilim dalıdır. Sosyolojinin konusu olan sosyal olay ve olgular karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle sosyologlar bu karmaşık sosyal gerçekliği açıklayabilmek için çalışmalarında tarihî bakış açısını, bütüncü ve disiplinlerarası yaklaşımı; nicel ve nitel araştırma yöntemlerini ve bunların araştırma tekniklerini kullanmaktadırlar. Yakından bakıldığında, sosyoloji bize toplumsal hayatın kendisini anlatmakta ve açıklamaktadır. Dolayısıyla sosyolojik bilgi ve donanım hayatımızı kolaylaştırmaktadır. Batı'da ve Osmanlı'da çok önemli değişim ve dönüşüm problemlerini çözmek üzere kurulmuş ve bu işlevini yerine getirmiş Sosyoloji Bilimi, hızlı değişimlere ve dönüşümlere sahne olan, belirsizliklerle dolu günümüz postmodern dünya ve toplum düzeninde de önemli yerini korumaktadır.

Elimizdeki SOSYOLOJİ kitabı, İçindekiler kısmından da görüleceği üzere, alanlarında uzman olarak görev yapmakta olan Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyeleri tarafından kaleme alınmış metinlerden oluşmaktadır. Bir bütün olarak ele alındığında, eser, bir Genel Sosyoloji kitabının muhtevasını oluşturmaktadır. Sadece sosyoloji alanında değil, sosyal bilimlerin diğer alanlarındaki öğretim elemanlarının, Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora öğrencilerinin, diğer alanlardaki öğrencilerin ve entelektüel birikimini arttırmak isteyen okuyucunun faydalanabileceği nitelikte bir muhtevaya sahiptir.

Üniversitemizin 50. Kuruluş Yılına Armağan olarak hazırlanmış olan bu eserin; Türkiye'de sosyoloji eğitimi ve sosyolojik birikimin ilerlemesine, toplumsal gelişmeye ve refaha, okuyucusunun entelektüel birikimine katkıda bulunması diliyorum. Bu değerli eserin ortaya konmasında öncülük eden editör ve yazar arkadaşlarım Prof. Dr. Esra Burcu Sağlam, Doç. Dr. Aslıhan Ögün Boyacıoğlu ve Doç. Dr. Ayça Gelgeç Bakacak'a; yazılarıyla katkıda bulunan değerli meslektaşlarıma saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Temmuz 2018/Ankara

Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN

Hacettepe Üniversitesi

Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi